

INVALIDITĀTES LIETU NACIONĀLĀS PADOMES SĒDES

PROTOKOLS

Rīgā

Nr.2

2024.gada 26.jūnijs

Sēdi vada:

- I.Balodis Invalīdu un viņu draugu apvienība “Apeirons” valdes priekšsēdētājs;
ILNP locekļi vai to deleģētie pārstāvji:
- K.Biezais Latvijas Neredzīgo biedrība, Centrālās valdes priekšsēdētājs;
K.Briškens Satiksmes ministrs;
M.Gaile Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija, Juridiskā departamenta Digitālās transformācijas tiesiskā nodrošinājuma nodaļas vadītāja (deleģētais pārstāvis);
- A.Lazarevs Ekonomikas ministrija, Būvniecības politikas departamenta direktors vietnieks (deleģētais pārstāvis);
- I.Leimane – Biedrība “Resursu centrs cilvēkiem ar garīgiem traucējumiem
Veldmeijere “Zelda”” direktore;
P.Leiškalns Latvijas Darba devēju konfederācija, Sociālo lietu un sociālās drošības eksperts (deleģētais pārstāvis);
- M.Pužuls Latvijas Brīvo arodbiedrību savienības (turpmāk – LBAS) Konsultants darba aizsardzības jautājumos (deleģētais pārstāvis);
- Z.Pūce Sabiedrības integrācijas fonda sekretariāta direktore;
N.Repina Izglītības un zinātnes ministrija (turpmāk – IZM), padomniece iekļaujošās izglītības jautājumos (deleģētais pārstāvis);
- A.Uršulskis Veselības ministrija (turpmāk – VM), parlamentārais sekretārs (deleģētais pārstāvis);
- E.Vorslovs Latvijas Nedzirdīgo savienības (turpmāk – LNS) valdes priekšsēdētājs – prezidents.
- ### **ILNP locekļi, kuri sēdē nepiedalās:**
- U.Augulis Labklājības ministrs, Invaliditātes lietu nacionālās padomes (turpmāk – ILNP) priekšsēdētājs;
- D.Dadzīte Latvijas Paralimpiskās komitejas prezidente;
M.Grāvis Biedrība “Rīgas pilsētas “Rūpju bērns””, valdes priekšsēdētājs;
G.Kaminskis Latvijas Pašvaldību savienības priekšsēdis;
K.Melnis Klimata un enerģētikas ministrs.
- ### **Citi dalībnieki:**
- J.Abāšins Latvijas Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojs (turpmāk – LTAB), Valdes priekšsēdētājs;
- L.Abricka Bērnu klīniskās universitātes slimnīca (turpmāk – BKUS) projekta “Atbalsta sistēmas izveide bērniem ar smagām diagnozēm un viņu ģimenes locekļiem” vadītāja;
- I.Albova Finanšu ministrija (turpmāk – FM), Finanšu tirgus politikas departamenta kapitāla tirgus un apdrošināšanas politikas nodaļas juriskonsulte;
- G.Anča Latvijas cilvēku ar īpašām vajadzībām sadarbības organizācijas SUSTENTO valdes priekšsēdētāja;
- Z.Beinare Labklājības ministrija (turpmāk – LM), Sociālo pakalpojumu un invaliditātes politikas departamenta vecākā eksperte;

R.Beļikova	VM, Veselības aprūpes departamenta Veselības aprūpes organizācijas nodaļas vecākā eksperte;
P.Beļisovs	Nodarbinātības valsts aģentūra (turpmāk – NVA), Nodarbinātības pasākumu departamenta direktors;
B.Bicēna	Latvijas vājdzirdīgo atbalsta asociācijas Sadzirdi.lv pārstāve;
G.Bruņeniece	Latvijas Republikas Tiesībsarga birojs, Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas vadītājas vietniece;
T.Caune	Latvijas Republikas Tiesībsarga birojs, Bērnu tiesību nodaļas vecākā juriste;
G.Cibuļska	BKUS Sociālā dienesta vadītāja;
I.Dzirnupe – Kundziņa	LTAB, Juridiskās daļas vadītāja;
D.Grabe	Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas (turpmāk – VDEĀVK) vadītāja;
A.Grīnberga	LM, Sociālo pakalpojumu un invaliditātes politikas departamenta vecākā eksperte;
D.Kampenusa	LM, Sociālo pakalpojumu un invaliditātes politikas departamenta vecākā eksperte;
A.Lapiņš	NVA, Nodarbinātības atbalsta centra personām ar invaliditāti vadītājs;
B.Lazda	LNS, Sociālās rehabilitācijas nodaļas vadītāja;
I.Lipskis	LM, Darba tirgus politikas departamenta direktors;
E.Lossane	NVA, Darba tirgus departamenta direktore;
A.Lukašenoka	LM, Sociālo pakalpojumu un invaliditātes politikas departamenta direktora vietniece;
L.Maļika	NVA, Nodarbinātības atbalsta centra personām ar invaliditāti nodarbinātības organizatore;
Dz.Mergupe-Kutraite	IZM, Izglītības departamenta vecākā eksperte;
A.Neimanis	Klimata un enerģētikas ministrija, Enerģijas tirgus departamenta vecākais eksperts;
M.Petroviča	VM, Integrētās veselības aprūpes nodaļas vadītāja;
G.Pokšāne	Rīgas domes labklājības departamenta (turpmāk – RDLD), Sociālo pakalpojumu nodaļas personām ar funkcionāliem traucējumiem nodaļas galvenā speciāliste – eksperte;
I.Rezevska	Latvijas Republikas Tiesībsarga birojs, Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļas vadītāja;
L.Sīle	Veselības ministra ārstata padomniece psihiskās veselības aprūpes pakalpojuma nodrošināšanas jautājumos;
N.Snarskis	Biedrība “PINS”, vadītājs;
K.Stašāne	NVA, direktores vietniece;
S.Survila	Biedrība “Wings for wheels”, sociālais eksperts;
E.Šķibeļe	FM, Finanšu tirgus politikas departamenta kapitāla tirgus un apdrošināšanas politikas nodaļas vadītāja.
Surdotulks	
A.Ostvalds	Latvijas nedzirdīgo savienības Rehabilitācijas centrs, zīmju valodas tulks.
Protokolē	
L.Ševčuna	LM, Sociālo pakalpojumu un invaliditātes politikas departamenta vecākā eksperte.

Sēdi sāk plkst. 12:00

Darba kārtībā:

Nr.p.k.	Tēma	Ziņotājs/iesaistītie
1.	ILNP locekļu pausto viedokļu apkopojums par Latvijas Transportlīdzekļu apdrošinātāju biroja un Finanšu ministrijas plānotajiem grozījumiem "Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likumā" par noteiktā apdrošināšanas prēmijas maksājuma samazinājuma personām ar invaliditāti "griestu" noteikšanu un to regulāru pārskatīšanu, turpmākās darbības iniciatīvas virzīšanai	Latvijas Transportlīdzekļu apdrošinātāju birojs Ieva Dzirnupe-Kundziņa, Jānis Abāšins
2.	Nodarbinātības valsts aģentūras sociālā mentora pakalpojuma cilvēkiem ar garīga rakstura traucējumiem efektivitāte un rezultāti nodarbinātības veicināšanā	Nodarbinātības valsts aģentūras Nodarbinātības atbalsta centra personām ar invaliditāti vadītājs Alvis Lapiņš Biedrības "PINS" valdes loceklis Norberts Snarskis
3.	Ambulatorā psihiskās veselības aprūpes pieejamība, starpdisciplināra sadarbība un atbalsts dzīvesvietā cilvēkiem ar psihiskām saslimšanām	Veselības ministrijas Veselības aprūpes departamenta Veselības aprūpes organizācijas nodaļas vecākā eksperte Rimma Beļikova
4.	Informācija par projekta "Atbalsta sistēmas izveide bērniem ar smagām diagnozēm un viņu ģimenes locekļiem" īstenošanu, izmēģinājumu projekta efektivitātes novērtēšanas rezultātiem	Bērnu klīniskās universitātes slimnīcas projekta vadītāja Liene Abricka
5.	Informācija par īstermiņa politikas plānošanas dokumenta "Plāns personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2024.-2027.gadam" virzības progresu	Labklājības ministrijas Sociālo pakalpojumu un invaliditātes politikas departamenta direktora vietniece Aiga Lukašenoka

A.Lukašenoka sniedz informāciju, ka labklājības ministrs kā ILNP sēdes priekšsēdētājs sēdē nevar piedalīties un saskaņā ar Invaliditātes lietu nacionālās padomes nolikuma 9.punktu¹ sēdes vadība ir tikusi deleģēta Invalīdu un viņu draugu apvienības "Apeirons" valdes priekšsēdētājam Ivaram Balodim.

¹ Padomes priekšsēdētāja prombūtnes laikā viņa pienākumus veic priekšsēdētāja norīkots padomes loceklis. Ministru Kabineta 2023.gada 5.decembra noteikumi Nr.699 "Invaliditātes lietu nacionālās padomes nolikums" <https://likumi.lv/ta/id/347978-invaliditates-lietu-nacionalas-padomes-nolikums>.

1.jautājums

ILNP locekļu pausto viedokļu apkopojums par Latvijas Transportlīdzekļu apdrošinātāju biroja un Finanšu ministrijas plānotajiem grozījumiem “Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likumā” par noteiktā apdrošināšanas prēmijas maksājuma samazinājuma personām ar invaliditāti “griestu” noteikšanu un to regulāru pārskatīšanu, turpmākās darbības iniciatīvas virzīšanai.

I.Dzirnupe-Kundziņa, J.Abāšins

J.Abāšins, K.Briškens, N.Repina, A.Lukašenoka, I.Balodis, A.Uršulskis

I.Dzirnupe-Kundziņa sniedz prezentāciju (1.pielikums) par šobrīd esošo situāciju Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likumā (turpmāk –likums) noteiktajām atlaidēm un to piemērošanu personām ar invaliditāti, kā arī plānotajiem grozījumiem likumā.

Šobrīd personas ar I un II invaliditātes grupu, personas ar III invaliditātes grupu, kurām ir apgrūtināta pārvietošanās un to apliecina VDEĀVK izsniegts atzinums, kā arī vecāki, aizbildņi vai audžuģimene, kura nodrošina nepilngadīga bērna ar invaliditāti aprūpi, var saņemt 40% atlaidi OCTA vienam īpašumā vai līzings gadījumā turējumā esošam vieglajam transportlīdzeklim. OCTA atlaides tiek kompensētas no OCTA garantiju fonda, un laikā no 2021.-2023. gadam vidējā 40% atlaide personām ar invaliditāti ir bijusi 38,46 *euro* apmērā.

OCTA polises izmaksas ir cieši saistītas ar katras personas braukšanas “kultūru”, ceļu satiksmes noteikumu ievērošanu un pārkāpumu skaitu, proti, ja persona biežāk izraisa ceļu satiksmes pārkāpumus, ir iesaistīta ceļu satiksmes negadījumos, jo augstākā OCTA prēmijas likme personai būs jāmaksā. Tomēr personu ar invaliditāti gadījumā 40% atlaide tiek piešķirta visām personām ar invaliditāti, neatkarīgi no personas braukšanas “kultūras”. Tātad faktiski veidojas situācija, ka persona, kurai ir noteikta augstāka OCTA prēmijas likme, jo persona biežāk pārkāpj ceļu satiksmes noteikumus, atlaides apmērs ir lielāks, kā tām personām ar invaliditāti, kuras ievēro ceļu satiksmes noteikumus.

Lai nodrošinātu taisnīgāku situāciju, ir nepieciešams pārskatīt esošo regulējumu un noteikt vienādu OCTA atlaides apmēru visām personām ar invaliditāti, ieviešot “griestu principu” un nodrošinot to regulāru pārskatīšanu. LTAB un FM pārstāvji ir sagatavojuši divus iespējamus risinājumus OCTA atlaides apmēra piemērošanai personām ar invaliditāti.

Abi piedāvātie risinājuma varianti nodrošina vienlīdzīgāku un taisnīgāku OCTA atvieglojuma piemērošanu, nodrošinot dinamisku OCTA atlaižu “griestu” mainību.

1.variants paredz OCTA atlaides griestus noteikt ne vairāk kā 40% apmērā, t.i., līdz 40 *euro* (vidējā OCTA atlaide personām ar invaliditāti par pēdējiem trim gadiem 12 mēnešu perioda polisē), ko katru gadu pārskata, piemērojot iepriekšējā gada patēriņa cenu indeksu (turpmāk - PCI).

Tomēr 1.varianta risinājuma apdrošināšanas prēmijas pārskatīšanas sasaiste ar PCI nenodrošina tiešu korelāciju ar OCTA prēmiju izmaiņām, kā arī tiks ietekmēti aptuveni 16% apdrošinājuma ņēmēju ar invaliditāti, kuriem atlaide līdz šim bija lielāka par 40 *euro*.

2.variants paredz OCTA atlaides “griestus” noteikt katru gadu no jauna 40% apmērā no iepriekšējā kalendāra gadā noslēgto apdrošināšanas līgumu personām ar invaliditāti

vidējās parakstītās apdrošināšanas prēmijas. Piedāvātais risinājums sākotnēji nodrošinātu, ka personas ar invaliditāti saņemtu atlaidi 44 *euro* apmērā.

2.varianta risinājums nodrošina OCTA “griestu” mainību atbilstoši faktiskajām OCTA prēmijām, kā arī tiks ietekmēti aptuveni 13% apdrošinājuma ņēmēju ar invaliditāti, kuriem atlaide līdz šim bija lielāka par 44 *euro*.

J.Abāšins piebilst, ka 2. varianta ietvaros nosacītu pasliktinājumu justu aptuveni 13% personu ar invaliditāti, kuriem šobrīd OCTA apdrošināšanas prēmijas atlaide ir piemērota augstāka, tomēr šīs personas ir tās, kuras biežāk ir pārkāpušas ceļu satiksmes noteikumus. Ir būtiski noteikt atlaižu “griestus”, lai veicinātu godīgāku, sociāli taisnīgāku kopējo situāciju atlaižu piešķiršanai. **Lūdz ILNP locekļiem atbalstīt 2.varianta risinājumu.**

N.Snarskis aicina pārskatīt plānoto likuma grozījumu redakciju, lai nepārprotami varētu saprast, ka katra gada plānotā 40% atlaižu pārskatīšana tiks veikta, ņemot vērā kopējo personu ar invaliditāti noteikto OCTA prēmiju summu gadā.

K.Briškens atbalsta plānotās izmaiņas normatīvajā regulējumā. Norāda, ka atvieglojumu “griestu” ieviešana ar to regulāru pārskatīšanu ir atbilstoša pieeja, kas veicinās taisnīgāku situāciju pret visām personām.

N.Repina jautā, vai ir izvērtētas iespējas 40% atlaidi piešķirt pašai polisei un individuāli izvērtējot katras personas braukšanas vēsturi, apdrošināšanas uzņēmums noteiktu piešķirtās atlaides summu. Kā arī jautā, vai, izvirzot šādu risinājumu, neveidojas situācija, ka personas ar invaliditāti būs spiestas iegādāties cenas ziņā “lētas” mašīnas.

J.Abāšins atbild, ka katrs apdrošinātājs katram klientam cenu nosaka individuāli, atbilstoši apdrošinātāja izvirzītajiem kritērijiem, kur braukšanas “kultūra” ir viens no kritērijiem, kas sastāda OCTA polises cenu, tomēr ir arī citi, katras apdrošināšanas uzņēmuma noteiktie kritēriji, kas katrā iestādē var būt nedaudz atšķirīgi. Tā iemesla dēļ tiek piedāvāts šāds risinājums, kas apdrošinātājam nosaka, ka personām ar invaliditāti tiek noteikta konkrēta atlaide, neietekmējot apdrošināšanas uzņēmumu iekšējo izstrādāto kārtību un kritērijus OCTA polises cenas noteikšanai. Kā arī netiek veicināts, ka personām ar invaliditāti ir jāiegādājas “lētas” mašīnas, aprēķini norāda, ka vidējā OCTA prēmijas cena ir zemāka, kā pārējām personām, kā arī grozījumi normatīvajos aktos veicinās taisnīgāku situāciju tām personām, kurām ir laba braukšanas kultūra.

A.Lukašenoka informē, ka pavasarī, kad likuma grozījumi tika virzīti saskaņošanai, LM izteica viedokli par to, ka atlaižu “griestu” noteikšana ir atbalstāma, tomēr izteica iebildumu, ka nav paredzēta šo atlaižu apmēra regulāra pārskatīšana. Kā arī izteica viedokli, ka par plānotajiem likuma grozījumiem ir nepieciešamas plašākas diskusijas ar personu ar invaliditāti pārstāvošajām nevalstiskajām organizācijām un šos grozījumus ir nepieciešams pārrunāt ar ILNP locekļiem. Ar ILNP locekļiem plānotie likuma grozījumi un piedāvātie risinājumi ir tikuši pārrunāti 2024.gada pirmajā ILNP sēdē, 27.martā, kā arī pēc šīs sēdes tika sagatavots un izsūtīts informatīvais materiāls par šo grozījumu nepieciešamību un piedāvātajiem risinājumiem ILNP locekļiem. LM aicina ILNP locekļus atbalstīt 2.varianta risinājuma tālāku virzīšanu Saeimā.

I.Balodis aicina LTAB sarīkot plašākas diskusijas ar NVO par plānoto grozījumu nepieciešamību, skaidrojot viena un otra risinājuma būtiskākās atšķirības, lai veicinātu skaidrāku un pilnīgāku izpratni.

A.Uršulskis piebilst, ka no VM puses tiek atbalstīts 2.varianta risinājums, kurš nodrošina dinamisku atlaižu apmēra pārskatīšanu. Pauž bažas, vai šādu atlaižu “griestu”

noteikšana kopumā tomēr nevarētu ietekmēt personu ar invaliditāti iespējas nokļūt, piemēram, līdz veselības aprūpes pakalpojumu saņemšanas vietai.

I.Balodis lūdz ILNP locekļiem, kuri atbalsta 2.varianta piedāvāto risinājumu, veikt balsojumu par piedāvātā variantā tālāku virzīšanu Saeimā.

Nolemj: ILNP konceptuāli atbalsta, ka Finanšu ministrija, sagatavojot priekšlikumus likumprojekta “Grozījumi Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likumā” papildināšanai pirms tā izskatīšanas II lasījumā Saeimā, *virza piedāvāto 2. variantu, kas paredz apdrošināšanas prēmijas maksājumu samazināt par 40 procentiem, bet ne vairāk kā par 40 procentiem no iepriekšējā kalendārajā gadā noslēgto personu ar invaliditāti apdrošināšanas līgumu vidējās apdrošināšanas prēmijas par 12 mēnešu periodu personām ar invaliditāti.*

2.jautājums

Nodarbinātības valsts aģentūras sociālā mentora pakalpojuma cilvēkiem ar GRT efektivitāte un rezultāti nodarbinātības veicināšanā

A.Lapiņš, N.Snarskis

I.Balodis, Z.Pūce, K.Stašāne, S.Survila, P.Leiškalns, I.Leimane-Valdmeijere, N.Repina, E.Lossane

A.Lapiņš sniedz prezentāciju (2.pielikums) par Nodarbinātības valsts aģentūras īstenoto pilotprojektu bezdarbnieku ar garīga rakstura traucējumiem (turpmāk – GRT) nodarbinātības veicināšanai, nodrošinot mentora pakalpojumu, kura īstenošanu nodrošināja 2023.gadā.

Pakalpojuma ilgums bija līdz 9 mēnešiem, kur pirmajos 3 mēnešos, darba meklēšanas posmā, mentors personai ar GRT sniedza atbalstu un konsultācijas sociālo problēmu risināšanā, iesaistīja aktivitātēs, kas sekmē iekļaušanos sabiedrībā u.c. darbības, lai aktivizētu un motivētu personu, veicinātu viņu aktīvu iesaisti nodarbinātības meklēšanā. Nākamais 6 mēnešu posms, jeb darba uzsākšanas posms, kur personai ar GRT jau uzsākot darba gaitas, mentors nodrošināja psiholoģisku un praktisku atbalstu darbā iekārtošanās jautājumos, palīdzēja integrēties darba vidē, veidot komunikāciju ar darba devēju un kolēģiem, sniedza atbalstu arī darba devējam, lai veicinātu personas spējas saglabāt nodarbinātību.

Kā būtiskākie izaicinājumi darba meklēšanas posmā mērķa grupā ir personu spēja aktivizēties un uzturēt regulāru komunikāciju ar mentoru. Kā būtiskākie izaicinājumi darba uzsākšanas posmā ir spēja adaptēties jaunai videi un apstākļiem, spēja koncentrēties uz uzdevumu un darba pienākumu izpildi.

Projekta ietvaros pasākumā iesaistījās 29 klienti, no kuriem 20 klienti uzsāka darba tiesiskās attiecības un 7 no šīm personām darbu ir turpinājušas arī pēc pārbaudes laika.

I.Balodis piebilst, ka 2022.gadā Saeimas analītiskais dienests veica pētījumu par personu ar GRT nodarbinātību², kurā tika identificēts, ka personu ar GRT iesaiste nodarbinātībā Latvijā joprojām ir izaicinoša, kā arī NVA un citu pakalpojumu līdz šim sniegtais atbalsts nav bijis pietiekami motivējošs šīs mērķgrupas nodarbinātībai un

² Personu ar garīga rakstura traucējumiem nodarbinātība Latvijā, 2022. Pieejams:

https://www.saeima.lv/petijumi/Personu_ar_gariga_rakstura_traucejumiem_nodarbinatiba_petijuma_galazinojums.pdf

nodarbināšanai. Izsaka cerības, ka mentora pakalpojums varētu sniegt nepieciešamo atbalstu, lai arī personas ar GRT spētu pilnvērtīgi iesaistīties nodarbinātībā.

N.Snarskis sniedz prezentāciju (3.pielikums) par personu ar GRT un psihiskām saslimšanām situāciju, vispārējo raksturojumu un mērķgrupas vajadzībām patstāvīgas dzīves un nodarbinātības veicināšanai. Personām ar GRT ir samazinātas darbības, bieži ir mainīta apkārtējās vides uztvere, ir izmainīti domāšanas procesi, kas ietekmē personu spēju iesaistīties nodarbinātībā. Tāpat, ir būtiski saprast arī darba devēju vajadzības, proti, ka nodarbinātā persona spēj nest labumu, pienesumu un darba devējam “atmaksājas” šo personu nodarbināšana, kur mērķa grupas gadījumā, personām ir zemākas darbības.

Attiecībā par izmēģinājumuprojekta sasniegumiem norāda, ka šāds atbalsts mērķgrupai būtu nepieciešams patstāvīgi, jo īsa posma pilotprojekti dod rezultātu uz projekta izpildes laiku, tomēr, ja atbalsts tiek nodrošināts tikai uz projekta laiku, kopējā personu ar GRT un psihiskām saslimšanām situācija nodarbinātībā tomēr netiek veicināta. Norāda, ka dažādie projekti, kas ir vērsti uz mērķa grupas situācijas un nodarbinātības veicināšanu, var personām radīt apjukumu, veicinot īslaicīgu nodarbinātību projektu ietvaros, bet mazinot reālos sasniegumus ilgstošai personu iesaistei nodarbinātībā.

Z.Pūce komentē, ka SIF 2014.-2020. gada ES fondu plānošanas periodā īstenoja projektu, nodrošinot mentora pakalpojumu maznodrošinātām personām, sabiedrībā diskriminētajām grupām, kur projekta rezultāti ir bijuši ļoti pozitīvi un liela daļa no projektā iesaistītajām personām ir uzsākušas darba gaitas vai atgriezušās darba tirgū. Saredz līdzības starp šiem projektiem un norāda, ka mentora pakalpojums varētu būt viens no labajiem risinājumiem dažādu mērķa grupu nodarbinātības veicināšanā. Norāda, ka nākotnē, plānojot dažādus atbalsta pasākumus un pieejas, ir būtiski domāt par individuālo pieeju katrai personai. Arī metodiskais atbalsts, pierādījumi, aprēķini par to, kāds ekonomiskais ieguvums vai slogs ir situācijās, kad persona nestrādā, strādā daļslodzē vai pilnā slodzē, ir svarīgs un nepieciešams. Kā arī ir būtiski projektos iesaistīt NVO, jo viņi vislabāk izprot mērķgrupas vajadzības un spēj atbilstoši reaģēt pie dažādām situācijām. Norāda, ka Cilvēkresursu attīstības stratēģija varētu būt plānošanas dokuments, kurā būtu svarīgi izanalizēt ekonomiskos ieguvumus un zaudējumus, sasaistē ar uzņēmuma produktivitāti un personu ar invaliditāti spēju iesaistīties darba tirgū. Tāpat būtu nepieciešams domāt par atbalstu darba devējiem produktivitātes celšanā, lai uzņēmumam būtu izdevīgi nodarbināt personas ar invaliditāti.

I.Balodis piebilst, ka metodiskais atbalsts tiešām ir svarīgs un tas dod iespējas pārņemt labo praksi un turpināt īstenot tās aktivitātes, kuras sniedz rezultātus. Norāda, ka mentora pakalpojums ir ticis īstenots pilotprojekta ietvaros un šobrīd svarīgākais ir izdarīt secinājumus par projekta ieguvumiem un sasniegumiem un turpināt virzīties uz priekšu, attīstot jaunus, patstāvīgus pakalpojumus.

K.Stašāne informē, ka arī turpmāk atbalsts personām ar invaliditāti, t.sk. personām ar GRT nodarbinātības veicināšanā tiks sniegts. Balstoties uz projekta rezultātiem un izstrādāto metodiku, ir identificētas labākās pieejas, kuras tiks pārņemtas un turpinātas. NVA šobrīd pastāvīgi nodarbina mentorus, kā arī ir paredzēts mentoru skaitu palielināt, lai paplašinātu sniegto atbalstu personu ar invaliditāti nodarbinātības veicināšanai.

I.Balodis piebilst, ka aicina NVA sniegt papildu informāciju par plānotajiem atbalsta pasākumiem personu ar invaliditāti pārstāvošajām NVO.

S.Survila atsaucas uz 2011.gada 25.janvāra Ministru Kabineta noteikumiem Nr.75 “Noteikumi par aktīvo nodarbinātības pasākumu un preventīvo bezdarba samazināšanas pasākumu organizēšanas un finansēšanas kārtību un pasākumu īstenotāju izvēles principiem” 83.punktu³. Iesaka, ka pēc nodarbinātības pabeigšanas varētu tikt noteikts laika periods, piemēram 36 mēneši, pēc kuriem personai ar invaliditāti, kura kāda nodarbinātības atbalsta projekta ietvaros ir jau pie konkrētā darba devēja strādājusi, ir iespēja atkārtoti tikt iesaistītai nodarbinātībā pie tā paša darba devēja, vai izvirzīt kādus noteiktus, specifiskus nosacījumus, kad tas būtu pieļaujams, lai veicinātu personu ar invaliditāti nodarbinātību.

K.Stašāne atbild, ka ir paredzēts pārskatīt nodarbinātības atbalsta pasākumu nosacījumus, tai skaitā izvērtējot iespēju nodalīt nodarbinātību NVO un nodarbinātību “klasiskajos”, uz peļņu vērstos uzņēmumos, kā arī izvērtējot subsīdiju apmēru un nodrošināšanas ilgumu. Kopumā atbalsta pasākumu mērķis ir vērsts uz personu aktivizēšanu, kā sākuma atbalsts gan darba ņēmējam, gan devējam uzsākot darba gaitas un, ja rezultāti ir pozitīvi, tad faktiski tālāk darba devējam būtu jāpiedāvā patstāvīga darba vieta šim darba ņēmējam. Ierobežojošais uzstādījums tika ieviests, jo liela daļa darba devēju vienas un tās pašas personas turpināja nodarbināt atbalsta programmas ietvaros, kas nav bijis atbalsta programmas sākotnējais mērķis. Tostarp tas ir saistīts ar to, lai nodarbinātības atbalsts tiktu nodrošināts pēc iespējas plašākai personu grupai nevis šauram personu lokam.

P.Leiškalns atsaucas uz likuma Par valsts sociālo apdrošināšanu 20.⁴ panta ceturtās daļas 3.punktu⁴ un Darba likuma 134.panta otro daļu⁵. Pauž viedokli, ka atbilstoši likumam, darba devējam par personām ar III grupas invaliditāti ir jāveic VSAOI iemaksas vismaz no pilnas minimālās algas apmēra. Atbilstoši darbaspēju zaudējuma procentuālajai attiecībai personām ar III grupas invaliditāti darbaspēju zaudējums ir robežās no 25% -59%, liecinot, ka šī personu grupa visbiežāk nevar tikt nodarbināta pilnu darba laiku un personu veiktspēja nespēj sasniegt vajadzīgo produktivitātes līmeni, kas neveicina darba devēju vēlmi nodarbinātībā iesaistīt konkrēto mērķgrupu. Atsaucas uz likuma Par maternitātes un slimības apdrošināšanu 36.panta pirmo daļu⁶, ierosinot pārskatīt šīs normas attiecībā pret personām ar invaliditāti un nosakot, ka slimības naudu par darba nespējas lapu izmaksā valsts jau no otrās darba nespējas dienas, tādā veidā veicinot darba devēju vēlmi nodarbināt personas ar invaliditāti, kurām ir augstāks risks biežāk būt pakļautām darba nespējai.

I.Leimane-Valdmeijere komentē, ka personas ar GRT un psihiskām saslimšanām ir ļoti dažādas, dažādas diagnozes, dažādas vajadzības u.t.t. Tāpat ir daudzas mērķgrupas personas, kuras apzinīgi lieto medikamentus, spēj iesaistīties nodarbinātībā gan ar, gan bez atbalsta. Tomēr kā kavējošie faktori nodarbinātības uzsākšanā ir cieši saistīti ar esošo atbalstu, proti, ja personas saņem atbalstu no pašvaldības kā trūcīgas vai

³ Bezdarbnieku var atkārtoti iesaistīt pasākumos noteiktām personu grupām ne agrāk kā 12 mēnešus pēc tam, kad bezdarbnieks ir beidzis dalību iepriekšējā pasākumā. Šis ierobežojums neattiecas uz gadījumiem, ja dalība pasākumā ir pārtraukta no bezdarbnieka neatkarīgu iemeslu dēļ un tā ilgusi mazāk par pusi no paredzētā dalības laika. Bezdarbnieku nevar atkārtoti iesaistīt pasākumos noteiktām personu grupām pie tā paša darba devēja.

⁴ Šā panta pirmajā daļā noteiktās minimālās obligātās iemaksas neveic par personu ar I un II grupas invaliditāti.

⁵ Darba devējs nosaka nepilnu darba laiku, ja to pieprasa grūtniece, sieviete pēcdzemdību periodā līdz vienam gadam, bet, ja sieviete baro bērnu ar krūti, — visā barošanas laikā, darbinieks ar invaliditāti, darbinieks, kuram ir bērns līdz 14 gadu vecumam vai bērns ar invaliditāti līdz 18 gadu vecumam, vai darbinieks, kura kā vecāka aprūpē ir tāda pilngadīga persona ar invaliditāti no bērnības, kurai nepieciešama īpaša kopšana.

⁶ Darba devēja pienākums ir darba ņēmējiem, kuriem darba periodā iestājusies ar Ministru kabineta noteiktajā kārtībā izsniegtu darbnespējas lapu apliecināta pārejoša darba nespēja (izņemot darba nespēju, kas saistīta ar grūtniecību un dzemdībām un slima bērna kopšanu), izmaksāt no saviem līdzekļiem slimības naudu ne mazāk kā 75 procentu apmērā no vidējās izpeļņas par otro un trešo pārejošas darba nespējas dienu un ne mazāk kā 80 procentu apmērā — par laiku no ceturtās darba nespējas dienas, taču ne ilgāku par deviņām kalendāra dienām.

maznodrošinātas personas, uzsākot nodarbinātību, personu ienākumi pieaug un pašvaldības sniegtais atbalsts samazinās vai netiek vairs nodrošināts, un personām par nopelnīto darba algu ir jāspēj segt visi izdevumi pašiem, faktiski samazinot personu reālās finansiālās iespējas. Kavējošais faktors ir maiņas darbu, pusslodzes darbu organizācija no darba devēju puses, kur var veidoties situācijas, ka piemēram, strādājot maiņu darbā, vairākas naktsmaiņas vai dienas maiņas pēc kārtas, personām šī slodze var būt pārāk liela.

N.Repina jautā vai NVA projektā ir iesaistījuši arī jauniešus ar GRT, kuri ir nesen pabeiguši skolas gaitas, ieguvuši izglītību.

E.Lossane atbild, ka NVA ir izveidojusi labu sadarbību ar vairākām speciālajām izglītības iestādēm un ir būtiski stiprināt arī turpmāko sadarbību sniedzot informāciju par NVA sniegtā atbalsta iespējām nodarbinātības uzsākšanā, t.sk. jauniešiem ar GRT pēc izglītības iegūšanas. Šī projekta mērķa grupa nebija tieši jauniešu ar GRT iesaistīšanas nodarbinātībā, bet gan izvērtēt kopējās mērķa grupas iespējas, vēlmi un motivāciju iesaistīties nodarbinātībā saņemot mentora atbalsta pakalpojumu.

Nolemj: Sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

3.jautājums

Ambulatorā psihiskās veselības aprūpes pieejamība, starpdisciplināra sadarbība un atbalsts dzīvesvietā cilvēkiem ar psihiskām saslimšanām

R.Beļikova

R.Beļikova, L.Sīle, A.Grīnberga, I.Balodis, N.Snarskis, A.Uršuļskis

R.Beļikova sniedz prezentāciju par psihiskās veselības aprūpes pakalpojumiem un to pieejamību, kā arī plānotajiem pakalpojumiem psihiskās veselības jomā (4.pielikums). Psihiskā veselība pēdējos gados ir bijusi viena no VM prioritātēm, un 2022.gada nogalē valdība ir apstiprinājusi plānu Par psihiskās veselības aprūpes organizēšanas uzlabošanu 2023.-2025.gadam⁷, lai veicinātu psihiskās veselības aprūpes pieejamību, tai skaitā reģionos, kā arī veicinātu sabiedrībā balstītu psihiskās veselības aprūpes pakalpojumu attīstību, veicinot agrīnu diagnostiku un savlaicīgu un pēctecīgu ārstēšanu.

2024.gada rudenī plānots ieviest mobilās komandas pacientiem ar hroniskiem psihiskās veselības traucējumiem, kur tiks iesaistīts gan sociālais darbinieks, garīgās aprūpes māsa un psihiatrs, lai sniegtu plašāku, starpdisciplināru atbalstu un ārstēšanu personu dzīvesvietā, dodot iespēju speciālistiem izvērtēt arī dzīvesvietas iespējas, apstākļus un vajadzības, tai skaitā sniedzot arī atbalstu pacienta piederīgajiem, tādā veidā veicinot pakalpojumu pieejamību un mazinot hospitalizācijas un rehospitalizācijas risku.

Kopš 2024.gada sākuma ir ieviests psihiatriskās konsultācijas dežūrtālrunis, ar mērķi sniegt informatīvu atbalstu gan iedzīvotājiem, gan speciālistiem, lai saņemtu atbalstu par jautājumiem saistībā ar psihiskās veselības akūtiem notikumiem, dažādām situācijām saistībā ar līdzcilvēku psihisko veselību u.c.

Kopš 2023.gada jūnija ir ieviesta agrīnās intervences programma personām ar šizofrēniskā spektra traucējumiem sākuma stadijā, kas nodrošina sekundāru profilaksi pacientiem ar pirmās psihozes epizodi. Pakalpojums tiek sniegts vairākus mēnešus,

⁷ <https://likumi.lv/ta/id/338032-par-psihiskas-veselibas-aprupes-organizesanas-uzlabosanas-planu-2023-2025-gadam>

multidisciplināri, lai veicinātu pacientu līdzestību, situācijas pieņemšanu, stabilizētu psihiskās veselības stāvokli un veicinātu personu resocializāciju un atgriešanos nodarbinātībā.

Ir pieejama arī agrīnās intervences programma bērniem ar autiskā spektra traucējumiem, kā arī ir izstrādāts izvērtējums un rekomendāciju kopums un uzsākts pilotprojekts, lai veicinātu bērnu ar psihiskām saslimšanām pāreju uz pieaugušas personas statusu, turpinot nodrošināt personai nepieciešamo atbalstu.

L.Štīle papildina, ka agrīnās intervences programma tiek nodrošināta gan Strenču psihoneiroloģiskajā slimnīcā, gan Daugavpils psihoneiroloģiskajā slimnīcā, Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centrā, kā arī drīzumā pakalpojums tiks nodrošināts Liepājas psihoneiroloģiskajā slimnīcā ("Piejūras slimnīca"). Pakalpojums ir multidisciplinārs, ietverot gan ārstēšanas procesus, gan sociālo atbalstu, kas ir daļa no kopējās programmas.

A.Grīnberga informē, ka LM sadarbojas gan ar VM, gan Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centru un ir plānots īstenot izmēģinājumu projektu saistībā par nemotivētu personu ar GRT aktivizēšanas iespējām, pakalpojumus nodrošinot multidisciplināras komandas ietvaros. Informācija par plānoto projektu tiks sniegta kādā no nākamajām ILNP sēdēm.

I.Balodis piebilst, ka būtu svarīgi uzklaut un izziņāt arī pašu klientu viedokli un pieredzi par saņemto agrīnās intervences pakalpojumu.

N.Snarskis norāda, ka personām ar psihiskām saslimšanām pacienta iemaksa medikamentu saņemšanai ir 0,71 *euro* un norāda, ka būtu nepieciešams šo nosacījumu pārskatīt, jo tas var būt viens no kavējošajiem faktoriem, kādēļ personas medikamentus neiegādājas un nelieto, apdraudot gan savu, gan apkārtējo cilvēku veselību. Kā arī informē, ka informatīvais dežūrtālrunis ir pieejams darbdienās, laikā no 8:00-16:00, bet bieži konsultācijas ir nepieciešamas arī vakara stundās un brīvdienās.

R.Beļikova atbild, ka ir bijušas diskusijas par informatīvais dežūrtālruna darba laika izmaņu ieviešanu, tomēr tas ir cieši saistīts gan ar finansējuma, gan darbaspēka resursu iespējām. Kā arī norāda, ka klientu viedoklis par saņemto agrīnās intervences pakalpojumu tiek ievākts un līdz šim saņemtie klientu vērtējumi ir bijuši ļoti pozitīvi.

A.Uršuļskis piebilst, ka šobrīd personas, kuras saņem atbrīvojumu no pacienta līdzmaksājuma par medikamentu iegādi, ir trūcīgās personas un nepilngadīgās personas, bet nākotnē būtu izskatāms jautājums par šo personu loka paplašināšanu.

Nolemjs: Sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

4.jautājums

Informācija par projekta "Atbalsta sistēmas izveide bērniem ar smagām diagnozēm un viņu ģimenes locekļiem" īstenošanu, izmēģinājumu projekta efektivitātes novērtēšanas rezultātiem

L.Abricka

L.Abricka, N.Snarskis, N.Repina, G.Cibuļska, I.Balodis

L.Abricka sniedz prezentāciju par projektu "Atbalsta sistēmu bērniem ar smagām diagnozēm un viņu ģimenes locekļiem" (5.pielikums). Projekta mērķis ir sniegt

psihosociālu atbalstu bērniem līdz 18 gadu vecumam ar smagu diagnozi vai funkcionāliem traucējumiem, iespējamu vai esošu invaliditāti un viņu ģimenes locekļiem, gan akūtas terapijas laikā, gan ģimenei atrodoties ārstniecības iestādē un atgriežoties dzīvesvietā. Projektu paredzēts īstenot līdz 2027.gada 30.jūnijam, nodrošinot pakalpojumu 4550 bērniem. Lai saņemtu pakalpojumu, bērna likumiskie pārstāvji kopā ar bērnu vēršas BKUS, kur pēc ārsta izvērtējuma un atbilstības noteikšanas pakalpojumam, bērns un viņa ģimenes locekļi tiek pieteikti pakalpojumam. Pakalpojuma ietvaros bērni un viņu ģimenes locekļi saņem sociālā darbinieka konsultāciju, kurš identificē nepieciešamā atbalsta apmēru, sastāda nepieciešamā atbalsta plāns un atbilstoši individuālajām vajadzībām personas var saņemt psihologa vai kapelāna konsultācijas, atbalsta grupas, kā arī ārstējoties BKUS var saņemt auklītes pakalpojumu pirmās emocionālās palīdzības mamma konsultācijas un ir pieejams pediatrijas spēļu speciālists, kā arī ģimenei atgriežoties dzīvesvietā, sociālais darbinieks var sniegt rekomendācijas sadarbības uzsākšanai un veicināšanai ar pašvaldības sociālo dienestu (turpmāk – SD), lai saņemtu pašvaldībā pieejamos atbalsta pakalpojumus. Līdzšinējais klientu viedokļa apkopojums norāda, ka sniegtie pakalpojumi ģimenēm un bērniem sniedz pozitīvus ieguvumus psihoemocionālā stāvokļa veicināšanā.

N.Snarskis piebilst, ka cilvēki bieži nevēlas veidot sadarbību ar SD un ka NVO varētu būt kā resurss atbalsta nodrošināšanai.

N.Repina norāda, ka ne vienmēr ģimenes locekļi, vecāki ir gatavi runāt par esošo situāciju un problēmām. Interesējas, vai BKUS uzrunā vecākus arī atkārtoti, pēc noteikta laika, kad ģimenes locekļi būtu gatavi par šo situāciju komunicēt.

G.Cibuļska atbild, ka veido ciešu sadarbību ar ģimeni, tai skaitā, ar ģimenēm, kas sākotnēji atsakās no dalības projektā, nodrošinot informācijas apriti un sniedzot atbalstu arī vēlākā posmā, kad ģimenes ir gatavas sadarbības veidošanai. Tāpat tiek cieši sekots līdzī tām ģimenēm, kuras ir ņēmušas dalību projektā, lai noskaidrotu, vai sniegtās rekomendācijas ir izpildītas, vai ir iespējams izpildīt, kā arī meklē risinājumus, ja kādi no pakalpojumiem pašvaldībās nav pieejami.

I.Balodis pasakās par sniegto informāciju un atkārtoti norāda uz NVO, kā resursu atbalsta sniegšanai.

Nolemjs: Sniegto informāciju pieņemt zināšanai.

5.jautājums

Par īstermiņa politikas plānošanas dokumenta “Plāns personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2024.-2027.gadam” virzības progresu

A.Lukašenoka

Darba kārtībā paredzētais jautājums netika izskatīts, kas saistīts ar iepriekšējo darba kārtības jautājumu izskatīšanas ieilgšanu. Informācija Par īstermiņa politikas plānošanas dokumenta “Plāns personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2024.-2027.gadam” (turpmāk – Plāns) virzības progresu ILNP locekļiem tiks sniegta rakstiski, protokola ietvaros.

Plāns tika apstiprināts 2024. gada 21. maijā ar rīkojumu Nr. 396. Plāns paredz pasākumus piecos rīcības virzienos:

1. Invaliditātes noteikšanas sistēmas pilnveidošana;
2. Atbalsta pakalpojumu pilnveidošana invaliditātes seku mazināšanai starpnozaru līmenī;
3. Iekļaujošas nodarbinātības veicināšana;
4. Vides, informācijas un pakalpojumu piekļūstamības veicināšana;
5. Stereotipu un aizspriedumu mazināšana par invaliditātes jautājumiem.

Plānā ietveri pasākumi, kas tostarp ir IZM, VM, SM, NEPLP, SEPLP, CVK atbildībā. Plānā iekļauto pasākumu īstenošana ir paredzēta no valsts budžeta līdzekļiem vai no ES fondu līdzekļiem. Indikatīvais **papildu finansējums - 2025. gadam - 15 662 133 euro**, t.sk. 6 786 013 euro valsts budžeta līdzekļi, **2026. gadam - 13 274 888 euro**, t.sk. 6 951 389 euro valsts budžeta līdzekļi, **2027. gadam - 11 151 504 euro**, t.sk. 6 951 389 euro valsts budžeta līdzekļi. Pašvaldībām Plāna pasākumu ieviešana neprasa papildu finansējuma nodrošināšanu. Plāns noteikts kā viens no ES fondu horizontālo ieguldījumu priekšnosacījumiem - "ANO Konvencijas par personu ar invaliditāti tiesībām (UNCRPD) īstenošana un piemērošana atbilstoši Padomes Lēmumam 2010/48/EK" kritēriju izpildes dokumentiem (līdz 2023.gada beigām kritēriju izpildi nodrošināja "Plāns personu ar invaliditāti vienlīdzīgu iespēju veicināšanai 2021.-2023. gadam").

2024. gada 2. pusgadā LM organizēs tikšanos ar NVO pārstāvjiem, lai informētu par Plāna izpildi un citiem plānotajiem grozījumiem normatīvajos aktos, kas aktuāli personām ar invaliditāti.

Papildu informācija

I.Balodis sniedz informāciju, ka AS "Pasažieru vilciens" ir uzsācis informatīvo kampaņu, kur pasažieru vilcienu ekrānos tiek demonstrēti videoklipi par tēmu "Cilvēki ir dažādi", veicinot sabiedrības informēšanu par personām ar invaliditāti.

K.Briškens piebilst, ka šī kampaņas uzsākšana ir tieši saistīta ar Satiksmes ministrijas mobilitātes un piekļūstamības darba grupas darbībām un norāda, ka tas ir kā veids, lai veicinātu transporta pakalpojumu un infrastruktūras piekļūstamību, kā arī veicinātu sabiedrības izpratni.

Pielikumi:

1. Pielikums – LTAB prezentācija "Apdrošināšanas prēmijas maksājuma samazinājums personām ar invaliditāti - likumprojekts "Grozījumi Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likumā".
2. Pielikums – NVA prezentācija "Nodarbinātības atbalsta centrs personām ar invaliditāti. Mentora pakalpojums".
3. Pielikums – Biedrības "PINS" prezentācija "Personu ar garīga rakstura traucējumiem nodarbinātība un esošā situācija".
4. Pielikums – VM prezentācija "Psihiskās veselības aprūpes pakalpojumi un to pieejamība".
5. Pielikums – BKUS prezentācija "Atbalsta sistēmas izveide bērniem ar smagām diagnozēm un viņu ģimenes locekļiem".

Sēdi beidz plkst.: 14:03

Invaliditātes lietu nacionālās padomes priekšsēdētāja delegētais p.i.	I.Balodis
---	-----------

L.Ševcuna, 67021594

Liva.Sevcuna@lm.gov.lv